

# Kansallisten dialogien työryhmän raportti

Valtiovarainministeriö

Helsinki 2022

## Sisällys

1	Tiivistelmä.....	4
2	Toimeksianto .....	5
3	Valmistelu .....	7
4	Miksi? – Kansallisten dialogien tavoitteet.....	8
5	Mitä? – Kansallisten dialogien malli .....	10
6	Kuka? – Kansallisten dialogien toimijat .....	17
7	Miten? – kansallisten dialogien resurssit, rahoitus ja viestintä .....	23
8	Mallin muu hyödyntäminen ja skaalaus .....	29
9	Käynnistys .....	30
10	Kansainvälinen näkökulma.....	31
11	Mallin jatkokehitys/evoluutio .....	32
12	Lähteet .....	33
13	Sanasto .....	34

# 1 Tiivistelmä

Tässä raportissa kerrotaan asetetun työryhmän ehdotus kansallisten dialogien konseptiksi. Kansalliset dialogit on uudenlainen malli yhteiskunnallisen vuoropuhelun toteuttamiseen kansalaisten, yhteisöjen ja viranomaisten yhteistyönä. Dialogeissa keskustellaan ihmisille ja yhteisöille tärkeistä asioista tavalla, joka vahvistaa osallisuutta ja synnyttää ihmisten kokemuksiin perustuvaa ymmärrystä erilaisista haasteista ja mahdollisuuksista. Kansallisissa dialogeissa on konkreettisesti kyse tarvittavan pituiselle ajanjaksolle sijoittuvasta dialogisten keskusteluiden toistettavasta sarjasta, johon kutsutaan mukaan mahdollisimman laajasti erilaisia ihmisiä ja yhteisöjä. Esimerkkinä voidaan pitää vuosien 2020-2021 Poikkeusajan dialogit –kokonaisuutta.

Keskusteluiden tarkoituksena on rakentaa osallistujien kokemusten kautta ymmärrystä ja ajankohtaista tilannekuvaa erilaisista yhteiskunnallisista ilmiöistä, haasteista ja mahdollisuuksista. Kansallisten dialogien periaatteet ovat avoimuus ja läpinäkyvyys, luottamus ja tasavertaisuus sekä yhteisomistajuus.

Raportissa käydään läpi konseptin tavoitteet, ehdotettava toimintamalli sekä kuvataan eri toimijat. Kansallisissa dialogeissa keskeisimpiä toimijoita ovat keskustelijat ja keskustelujen järjestäjät. Kokonaisuutta koordinoi eri toimijoita edustava operatiivinen ydinryhmä. Tavoitteena on ollut luoda mahdollisimman toimiva, ymmärrystä, osallisuutta ja demokratiaa tukeva malli, joka olisi hyödynnettävissä myös esimerkiksi kunnissa, yritysissä sekä kolmannella sektorilla.

## 2 Toimeksianto

Ministeri Sirpa Paatero asetti työryhmän kansallisten dialogien valmisteluun. Työryhmän toimikausi oli 15.1.2022-31.5.2022.

Työryhmälle asetettiin tavoitteeksi luoda Poikkeusajan dialogeissa syntyneiden toimintatapojen pohjalta Kansallisten dialogien malli. Tavoitteena Kansallisten dialogien mallilla on olla uudenlainen malli yhteiskunnallisen vuoropuhelun toteuttamiseen kansalaisten, yhteisöjen ja viranomaisten yhteistyönä. Kansallisissa dialogeissa keskustellaan ihmisille ja yhteisöille tärkeistä asioista tavalla, joka vahvistaa osallisuutta ja synnyttää ihmisten kokemuksiin perustuvaa ymmärrystä erilaisista haasteista ja mahdollisuuksista.

Konkreettisesti kyse on tarvittavan pituiselle ajanjaksolle sijoittuvasta dialogisten keskusteluiden toistettavasta sarjasta, johon kutsutaan mukaan mahdollisimman laajasti erilaisia ihmisiä ja yhteisöjä. Keskusteluiden tarkoituksena on rakentaa osallistujien kokemusten kautta ymmärrystä ja ajankohtaista tilannekuvaa erilaisista yhteiskunnallisista ilmiöistä, haasteista ja mahdollisuuksista.

Suomalainen kansallisten dialogien malli ei ole poliittinen prosessi, eikä siinä tavoitella konsensusta tai konsensukseen perustuvaa päätöksentekoa. Tavoitteena on mahdollisimman moniäänisen ymmärryksen rakentaminen ihmisten kokemuksista ja käsillä olevista haasteista. Tavoitteena on nykyistä laajemmin sosiaalisen vuoropuhelun kautta vahvistaa osallisuutta, yhteenkuuluvuutta ja suomalaisen yhteiskunnan muutokkyä erilaisissa ekologisissa, taloudellisissa ja sosiaalisissa haasteissa.

Mallin luomisen ja käyttöönoton lisäksi työryhmän tehtävänä oli suunnitella, miten mallia voidaan käyttää ja hyödyntää sekä valtionhallinnossa että muualla, kuten alueille, kunnissa, järjestöissä, yrityksissä ja kansainvälisesti. Työryhmä on myös aloittanut kansallisten dialogien järjestäjäverkoston kokoamisen ja sellaisten käytäntöjen luomiseen, joilla kannustetaan toimijoita mukaan dialogeihin ja lisäämään omaa osaa dialogien järjestämisessä.

Valtiovarainministeriön pyynnöstä OECD (Organisation of Economic Co-operation and Development) tuotti Suomelle 2020-2021 luottamusarvioinnin ( [OECD Trust Review of Finland 2021](#) ) ja kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien arvioinnin ( [OECD Civic Space Scan on Finland 2021](#) ). Kummassakin arvioinnissa OECD suositti Suomelle kansallisten dialogien mallin luomista ja käyttöönottoa Poikkeusajan dialogien pohjalta.

Työryhmässä ovat olleet mukana toimitusjohtaja Laura Arikka Erätauko-säätiöstä, verkostokoordinaattori Riitta Honkanen Rovaniemen kaupungilta, toiminnanjohtaja Ulla Siimes Lastensuojelun Keskusliitosta, johtaja Kai Alhanen ja johtaja Janne Kareinen DialogiAkatemiasta, johtaja Päivi Hirvola Sitrasta, viestintäpäällikkö Päivi Tampere valtioneuvoston kansliasta ja finanssineuvos Katju Holkeri ja erityisasiantuntija Ira Alanko valtiovarainministeriöstä. Työryhmän sihteerinä on toiminut assistentti Kristiina Heiskanen valtiovarainministeriöstä.

## 3 Valmistelu

Työryhmä on kokoontunut 6 kertaa. Lisäksi työryhmä järjesti 6.4.2022 keskustelutilaisuuden, jossa esiteltiin alustava luonnos Kansallisten dialogien malliksi ja käytiin keskustelua ja kommentointia pienryhmissä. Tilaisuudessa kansallisten dialogien mallin luonnos ja sen eri osat saivat vahvaa tukea. Keskusteluissa nostettiin kuitenkin esille muutamia kysymyksiä ja havaintoja. Ryhmäkeskusteluissa pohdittiin pitäisikö nuorten tavoittamiseen mieltä erityistä mallia. Kielikysymys nostettiin esiin useammasta näkökulmasta. Käytetyn kielen tulee olla selkeää ja yksinkertaista. Toisaalta toivottiin dialogeilta monikielisyyttä ja toivottiin myös selkokielisiä keskusteluja. Pidettiin myös tärkeänä, että ei käytetä kieltä tai termejä kuten ”osallistaminen”, joista voi tulla arrogantti tai ylemmyyden tuntoinen vaikutelma. Pohdittiin myös, että teeman valintaan voisi olla dialogin rinnalle myös joku tapa, kuten kysely, jolla voisi ehdottaa teemoja ennen dialogikeskustelua teemasta. Esille nousi myös, että olisi tärkeää, että dialogien osallistajat saisivat suoraan keskustelujen palautteen ja yhteenvetokoosteen. Muutenkin jälkitiedotuksen tärkeyttä korostettiin. Keskusteluissa myös todettiin, että olisi hyvä asettaa tavoite sille keitä saavutetaan osallistujiksi dialogeihin ja että tämän tavoitteen toteutumista olisi hyvä arvioida aina jälkikäteen. ”Miksi osallistuisin” –viestintää ennen dialogeja pidettiin erityisen tärkeänä, jotta tavoitetaan muitakin kuin aktiivisimpia osallistujia.

Lisäksi kansallisten dialogien valmistelusta keskusteltiin avoimen hallinnon Kansalaisjärjestöakatemiassa 30.3.2022 Kai Alhasen puheenvuoron pohjalta. [Tiivistelmä](#) keskustelusta löytyy osana Kansalaisjärjestöakatemian yhteenvetoa.

Kansallisten dialogien mallin luonnosta on esitelty myös OECD:n avoimen hallinnon työryhmän (Working Party on Open Government) kokouksessa 12.5.2022.

## 4 Miksi? – Kansallisten dialogien tavoitteet

Kansallisissa dialogeissa on konkreettisesti kyse tarvittavan pituiselle ajanjaksolle sijoittuvasta dialogisten keskusteluiden toistettavasta sarjasta, johon kutsutaan mukaan mahdollisimman laajasti erilaisia ihmisiä ja yhteisöjä. Dialogilla tarkoitetaan tässä yhteydessä keskustelua, joka tähtää parempaan ymmärrykseen käsiteltävästä asiasta, toisista ja itsestä.

Dialogeja järjestetään aiheista, joista Suomessa tarvitaan lisää monipuolista ymmärrystä, ja jotka koskettavat laajaa joukkoa kansalaisia koko valtakunnan tasolla. Dialogin aihe ja sen käsittely ei saa sulkea pois mitään tiettyä ihmisryhmää. Lisäksi aiheen tulee olla sellainen, että laajempi ymmärrys aiheesta hyödyttää myös julkista hallintoa, jotta dialogeilla on vaikuttavuutta yhteiskunnan yhteiseen kehittämiseen.

### Kansallisten dialogien välittömät tavoitteet

- Tarjota kansalaisille<sup>1</sup> mahdollisuuksia kokoontua yhteen ja keskustella tärkeistä aiheista rakentavasti ja avoimesti.
- Rakentaa osallistujien kokemusten kautta julkishallintoa ja muita toimijoita hyödyttävää ymmärrystä ja ajankohtaista tilannekuvaa erilaisista yhteiskunnallisista ilmiöistä, haasteista ja mahdollisuuksista.

### Tavoiteltavat laajemmat vaikutukset demokratian vahvistamiseksi

- Lisätä kansalaisten keskinäistä luottamusta, julkishallinnon ja kansalaisten välistä luottamusta sekä yhteiskunnan eri toimijoiden välistä luottamusta.
- Vahvistaa kansalaisten osallisuutta tarjoamalla heille matalalla kynnyksellä mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tuoda mukaan myös ne ihmisryhmät, joiden ääni ei yleensä kuulu.
- Kehittää yhteiskunnan eri toimijoiden kyvykkyyttä käsitellä asioita dialogin keinoin.

---

<sup>1</sup> Kansalaisilla tarkoitetaan tässä kaikkia Suomessa oleskelevia ihmisiä ja ulkomailla asuvia suomalaisia.



## 4.1 Kansallisten dialogien läpäisevät periaatteet

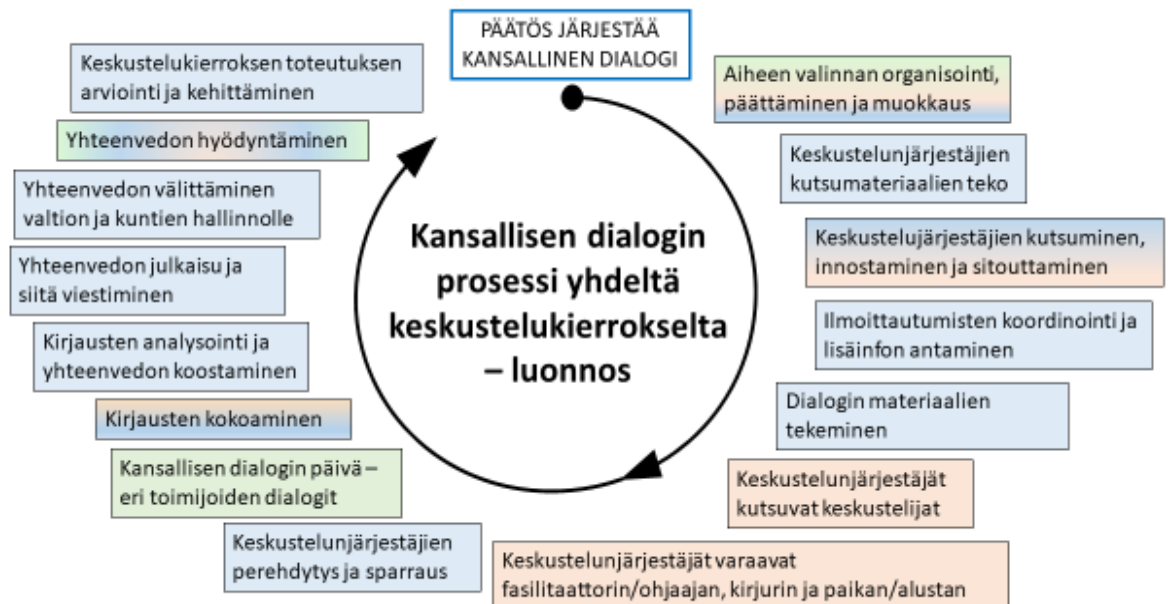
**Avoimuus ja läpinäkyvyys.** Kuka tahansa saa tulla mukaan matalalla kynnyksellä. Osallistumisen perusperiaatteet ovat selkeät ja kaikille samat. Mikään yksittäinen taho ei sanele keskusteluiden agenda.

**Luottamus ja tasavertaisuus.** Toiminta perustuu keskinäiseen luottamukseen ja tasavertaiseen yhteistyöhön lähtien operatiivisen ydinryhmän keskinäisestä työskentelestä, keskustelun järjestäjien luottamuksesta koordinoiviin tahoihin, yltäen aina yksittäisen keskustelijan luottamuksesta keskustelun järjestäjään.

**Yhteisomistajuus.** Avoimuus ja luottamus mahdollistavat sen, että Kansallisten dialogien omistajuus on hajautettu kaikille toiminnassa mukana oleville osapuolille.

## 5 Mitä? – Kansallisten dialogien malli

Tässä luvussa kuvataan kansallisten dialogien malli. Malliin ja dialogien järjestämiseen liittyy monia toimijoita yhteiskunnasta. Toimijoiden rooleja Kansallisten dialogien suunnittelussa ja toteutuksessa on kuvattu tarkemmin seuraavassa kappaleessa (Kuka? – Kansallisten dialogien toimijoiden roolit).



## 5.1 Kansallisten dialogien prosessin kuvaus

### 5.1.1 Päätös ja aiheenvalinta

Kansallisten dialogien kulloisenkin teeman/keskustelukierroksen järjestäminen alkaa päätöksellä järjestää dialogi ja aiheenvalinnalla.

#### Dialogien aiheenvalinta

- Operatiivinen ydinryhmä järjestää avoimen keskustelutilaisuuden, jossa kartoitetaan ehdotuksia tulevan Kansallisen dialogin aiheelle. Kutsua levitetään laajasti Kansallisen dialogin toimijoiden verkostoissa.
- Aiheen valintaa koskeva tilaisuus järjestetään dialogina, jonka pääkysymys on: ”Mistä aiheista Suomessa tulisi käydä seuraavaksi laajaa ja kaikkia kansalaisia koskettavaa dialogia?”
- Tilaisuuden jälkeen operatiivinen ydinryhmä valitsee aiheen seuraavien kriteerien avulla:
  - Suomessa tarvitaan lisää monipuolista ymmärrystä aiheesta.
  - Aihe koskettaa laajaa joukkoa kansalaisia koko valtakunnan tasolla.
  - Aiheen käsittely ei sulje pois mitään tiettyä ihmisryhmää.
  - Laajempi ymmärrys aiheesta hyödyttää myös julkishallintoa.

Operatiivinen ydinryhmä organisoii dialogin, jossa aiheenvalinnasta keskustellaan. Kutsua levitetään laajasti.

Poikkeuksellisen, yhteiskunnallisen tilanteen, muutoksen tai kriisin johdosta ydinryhmä voi itsenäisesti päättää keskustelutarjan käynnistämisestä.

Aiheen valinnasta käydyn dialogin jälkeen operatiivinen ryhmä valitsee aiheen ja muokkaa sitä tarvittaessa niin, että se vastaa Kansallisille dialogeille asetettuja kriteerejä. Operatiivinen ryhmä päättää mahdolliset aihekohtaiset tavoitteet sekä tavoiteltavat keskustelupäivät.

## 5.1.2 Keskustelunjärjestäjien kutsumateriaalien teko

Operatiivisen ydinryhmän johdolla valmistellaan yleiset kutsumateriaalit dialogiin. Näitä ovat esimerkiksi tapahtumasivu netissä, sähköpostiviestipohjat, sosiaalisen median viestipohjat. Operatiivinen ydinryhmä valmisteleen myös aiheen mukaiset kohdennetut kutsut.

## 5.1.3 Keskustelunjärjestäjien kutsuminen, innostaminen ja sitouttaminen

Osa keskustelunjärjestäjistä järjestää keskusteluja joka kerta, teemasta riippumatta. Näille vakiojärjestäjätahoille operatiivinen ydinryhmä lähettää kutsun joka kierrokselle. Lisäksi määritellään aiheen kannalta keskeiset kohderyhmät ja pyritään saamaan näistä mukaan oleelliset toimijat ja mahdollisimman laajasti eri ryhmiä. Näihin ryhmiin operatiivinen ydinryhmä on yhteydessä eri keinoin kuten puhelimitse ja sähköpostilla. Lisäksi kutsua järjestäjäksi levitetään laajasti eri kanavissa, jotta saadaan uusia järjestäjiä mukaan. Mahdollisuus järjestää kansallisen dialogin keskustelu on avoin kaikille halukkaille järjestöistä julkisen sektorin organisaatioihin ja säätiöistä yksityisiin ihmisiin.

## 5.1.4 Ilmoittautumisten koordinointi ja lisäinformaation antaminen

Operatiivinen ydinryhmä vastaanottaa ja julkaisee tapahtumasivulla keskustelun järjestäjiksi ilmoittautuneet. Tapahtumasivulla julkaistaan keskustelun järjestäjistä organisaatio, tarkempi keskustelunaihe, aika ja mihin/kenelle keskustelijat voivat ilmoittautua.

Operatiivinen ydinryhmä auttaa keskustelunjärjestäjiä tarvittaessa tarkemman aiheen määrittelyssä ja vastaa keskustelunjärjestäjien kysymyksiin dialogeista ja tarvittaessa pyytää puuttuvia tietoja. Operatiivinen ydinryhmä järjestää myös perehdytystä järjestäjille. Tavoitteena on, että jos teemasta on useampia keskustelukierroksia/päiviä, niin jokainen järjestäjä ilmoittautuisi kaikkiin päiviin, mutta on mahdollista ilmoittautua myös vain yhteen keskustelupäivään.

## **5.1.5 Keskustelujen materiaalit**

Operatiivinen ydinryhmä laatii materiaalit keskustelujärjestäjille. Näihin kuuluvat ohjeistus keskustelun järjestämiseen, kutsupohja keskustelijoiden kutsumiseen, kutsu, dialogin käsikirjoitus, viestintäohjeistusta ja -materiaalia. Materiaalit toimitetaan suoraan keskustelun järjestäjiksi ilmoittautuneille, mutta ne julkaistaan myös tapahtumasiivulla. Materiaalit käännetään aina ruotsiksi ja englanniksi. Keskustelun aiheesta riippuen voidaan tarjota myös muita käännöksiä. Käännöksiä muille kielille voidaan tehdä myös yhteistyössä keskustelujen järjestäjien kanssa.

## **5.1.6 Keskustelunjärjestäjät kutsuvat keskustelijat ja järjestävät keskustelulle fasilitaattorin / ohjaajan ja kirjurin**

Kukin keskustelun järjestäjä kutsuu dialogiinsa keskustelijat. Keskusteluryhmässä on 3–12 osallistujaa. Järjestäjä voi organisoida myös useamman ryhmän samalla keskustelukierroksella. Keskustelunjärjestäjän rooliin kuuluu huolehtia, että kussakin keskusteluryhmässä on fasilitaattori/ohjaaja ja kirjuri. Lisäksi keskustelunjärjestäjä varaa fyysisen tilan keskustelulle tai virtuaalidiialogiin käytettävän keskustelualustan.

Keskustelunjärjestäjät voivat myös haastaa mukaan muita järjestäjiä.

## **5.1.7 Keskustelunjärjestäjien perehdytys dialogin fasilitointiin/ohjaamiseen ja tarvittaessa teemaan**

Operatiivinen ydinryhmä valmistelee dialogien järjestäjien perehdytysmateriaalin ja suunnittelee perehdytyksen. Keskustelukierrosta kohden järjestetään noin kolme perehdytystilaisuutta per keskustelupäivä. Nämä on tarkoitettu kaikille niille halukkaille keskustelunjärjestäjille, jotka ovat sitoutuneet järjestämään keskustelun.

## 5.1.8 Kansallisen dialogin päivä

Varsinaisena keskustelupäivänä keskustelunjärjestäjät järjestävät keskustelun itselleen sopivaan kellonaikaan. Keskustelu on mahdollista järjestää myös jonain varsinaisen keskustelupäivän ympärillä olevana päivänä. Jotta keskustelun yhteenvedo tulee osaksi kokonaisuutta, on kuitenkin tärkeää, että keskustelupäivä ei ole muutamaa päivää kauempana varsinaisesta keskustelupäivästä.

Keskustelun jälkeen keskustelun järjestäjä toimittaa keskustelun yhteenvedon/kirjauksen virtuaalilinkin kautta ydinryhmälle. Keskustelunjärjestäjä voi tässä vaiheessa myös halutessaan viestiä omissa kanavissaan keskustelun oivalluksista ja mahdollisista jatkotoimista. Yhteenvedot tehdään aina anonymisoituina eli niissä ei kerrota osallistujien nimiä eikä sellaista, josta heidät voisi tunnistaa.

## 5.1.9 Kirjausten kokoaminen

Operatiivinen ydinryhmä ottaa vastaan keskustelujen kirjaukset ja pyytää mahdollisesti puuttuvia kirjauksia.

## 5.1.10 Koostajatiimi analysoi kirjaukset ja koostaa yhteenvedon

Operatiivisen ydinryhmän yhteydessä toimiva kirjausten koostajatiimi analysoi kirjaukset ja kirjoittaa ensimmäisen version yhteenvedosta ja toimittaa sen ydinryhmälle kommentteille. Kommenttien jälkeen koostajatiimi viimeistelee yhteenvedon.

Kansallisten dialogien kirjaukset muodostavat lähtökohtaisesti kiinnostavan tutkimusaineiston käsiteltävästä aiheesta sekä dialogista. Onkin hyvä miettiä aina aihekohtaisesti kirjausten hyödyntämistä myös tutkimusaineistona.

### **5.1.11 Yhteenvedon julkaisu ja siitä viestiminen**

Operatiivinen ydinryhmä huolehtii yhteenvedon julkaisusta nettisivuilla. Ydinryhmä laatii uutisen/tiedotteen. Tiedotteessa kerrotaan myös seuraavasta järjestettävästä dialogipäivästä ja kutsuu mukaan lisää keskustelunjärjestäjiä.

Keskustelun järjestäjille toimitetaan viestintämateriaalia heidän viestintänsä tueksi (esimerkiksi somenostoja ja plansseja). Samalla kun operatiivinen ydinryhmä viestii yhteenvedosta keskustelujen järjestäjille ja lähettää viestintämateriaalia, niin järjestäjiä kannustetaan välittämään tietoa yhteenvedosta omilla kanavissaan.

Kun operatiivinen ydinryhmä viestii yhteenvedosta eri kanavissa, nostetaan esille myös keskustelunjärjestäjien juttuja, viestejä ja somepäivityksiä. Yhteenvedot käännetään aina myös ruotsiksi ja englanniksi. Keskustelun aiheesta riippuen voidaan tehdä myös käännöksiä muille kielille.

### **5.1.12 Yhteenvedon välittäminen valtion ja kuntien hallinnolle**

Operatiivinen ydinryhmä välittää tiedon myös valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden hallinnolle.

### **5.1.13 Kierroksen toteutuksen arviointi ja vaikuttavuus**

Operatiivinen ydinryhmä arvioi jokaisen keskustelukierroksen ja sen vaikuttavuutta. Arviointi perustuu keskustelunjärjestäjiltä, keskustelijoilta sekä muilta toimijoilta kerätävään palautteeseen ja kiinteään yhteistyöhön operatiivisen ydinryhmän ja Keskustelunjärjestäjien välillä. Operatiivisen ydinryhmän vakiokeskustelunjärjestäjille järjestämät vertaistapaamisen muodostavat luonnollisen paikan tehdä arviointia myös dialogisesti. Operatiivinen ydinryhmä vastaa vaikuttavuudesta viestimisestä eri kanavissa. Tavoitteena on, että myös keskustelunjärjestäjät saadaan välittämään viestiä omilla kanavissaan.

### **5.1.14 Kansallisen dialogin keskustelukierrosprosessi käynnistyy uudestaan**

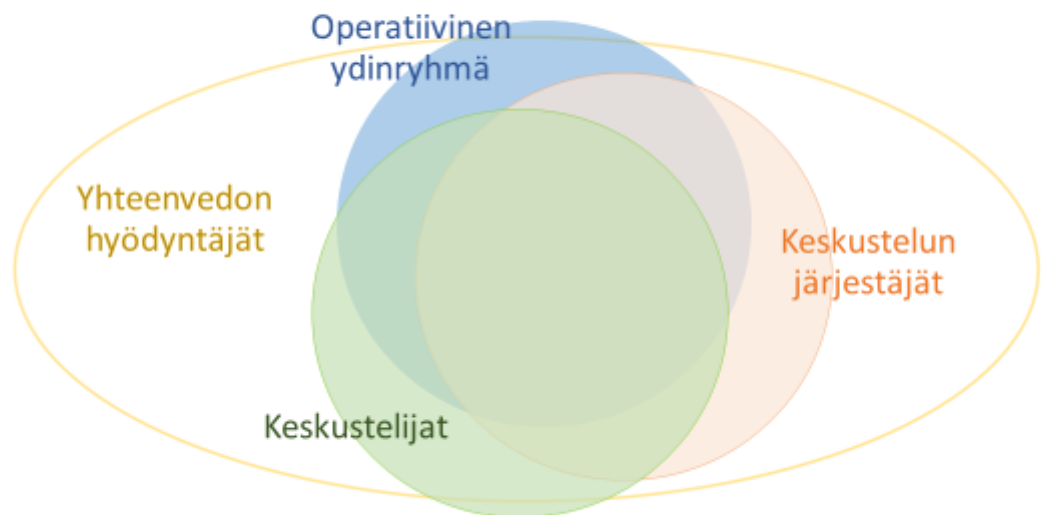
Kansallisen dialogin keskustelukierros kestää yleensä yhden kevät- tai syyskauden. Kierroksen arvioinnin jälkeen operatiivinen ydinryhmä käynnistää kierroksen aiheenvalinnasta lähtien uudelleen ja seuraava kierros toteutetaan edellä kuvatulla rakenteella. Mikäli yhteiskunnallinen tilanne vaatii, seuraava kierros voidaan järjestää myös samasta aiheesta.



## 6 Kuka? – Kansallisten dialogien toimijat

Kansallisissa dialogeissa keskeisimpiä toimijoita ovat keskustelijat ja keskustelujen järjestäjät. Dialogien ja niiden vaikuttavuuden mahdollistamiseksi tarvitaan operatiivinen ydinryhmä huolehtimaan taustajärjestelyistä ja muun muassa yhteenvedon laadinnasta. Yhteenvedon hyödyntäjät ovat myös tärkeitä vaikuttavuuden vuoksi.

### Kansallisen dialogin toimijat



### 6.1 Operatiivinen ydinryhmä

#### Operatiivinen ydinryhmä

- Käynnistää, suunnittelee ja koordinoi kokonaisuutta
- Kartoittaa ja päättää aiheen
- Kutsuu, innostaa, sitouttaa ja kiittää keskustelunjärjestäjät
- Laatii materiaalit
- Perehdyttää ja sparraa
- Kokoaa ilmoittautumiset ja kirjaukset

- Analysoi kirjaukset, kirjoittaa yhteenvedon ja vastaa yhteenvedon laatimisesta
- Julkaisee ja välittää yhteenvedon
- Tiedottaa ja viestii
- Arvioi ja kehittää kokonaisuutta yhdessä muiden toimijoiden kanssa

## 6.2 Keskustelun järjestäjät

Kolmenlaisia järjestäjiä: vakiojärjestäjät, aiheen mukaiset ja avoimella kutsulla.

### Keskustelujen järjestäjät

- Varaavat tilan tai alustan
- Kutsuvat keskustelijat
- Fasilitoivat/ohjaavat ja kirjaavat keskustelun
- Toimittavat kirjaukset operatiiviselle ydinryhmälle
- Viestivät keskustelusta
- Hyödyntävät kirjauksia ja yhteenvetoa
- Haastavat muita mukaan keskustelunjärjestäjiksi

## 6.3 Vakiojärjestäjät

Vakiojärjestäjien joukoksi tavoitellaan koko Suomen kattavuutta ja mahdollisimman laajasti eri ihmisryhmiä tavoittavia toimijoita. Pohjan vakiojärjestäjien joukolle muodostavat Poikkeusajan dialogien järjestäjät. Vakiojärjestäjäksi otetaan kaikki halukkaat ja niistä muodostuu pooli, joista n. 20 järjestää kansallisen dialogin aina. Poolia ylläpitää operationaalinen ydinryhmä (sopimusten laatiminen, rotaatio).

Jotta vakiojärjestäjät sitoutuvat toimintaan ja jotta toiminta ei rakennu innokkaiden yksilöiden varaan, vakiojärjestäjäorganisaatioiden kanssa tehdään sopimus. Tavoitteena on, että vakiojärjestäjät järjestävät keskustelun koko kauden jokaisena keskustelupäivänä (4 keskustelua). Sopimuksella sitoudutaan järjestämään ensimmäisenä kautena 2–4 keskustelua, seuraavana vähintään yksi keskustelu. Jos vakiojärjestäjä ei järjestä

kaudella yhtään keskustelua, sopimus purkautuu. Näin huolehditaan siitä, että vakiojärjestäjien joukossa on aktiivisia toimijoita. Sopimuksella sitoudutaan kevyesti myös levittämään tietoa kansallisista dialogeista ja järjestäjäksi pääsystä.

Vakiojärjestäjillä on valmiiksi Erätauko- tai Verkostokonsultti-/koordinointiosaaminen. Niillä on valmius järjestää keskusteluja itsenäisesti, jolloin ydinryhmän vahvin tuki voi suuntautua aihekohtaisille ja avointen dialogien järjestäjille.

Vakiojärjestäjistä muodostuu vertaisverkosto, jonka innostamisesta ja koordinoinnista vastaa operationaalinen ydinryhmä. Verkostolle järjestetään omia kokoontumisia, dialogeja sekä tarvittaessa koulutusta dialogin fasilitointiin / ohjaamiseen. Vakiojärjestäjät pääsevät vaikuttamaan myös aiheen valintaan.

Operatiivinen ydinryhmä huolehtii siitä, että yksittäisen keskustelupäivän järjestäjissä on riittävä alueellinen ja ryhmittäinen kirjo.

## **6.4 Aiheen / teeman mukaiset järjestäjät**

Ydinryhmä haarukoi aiheen / teeman mukaiset järjestäjät aiheen / teeman mukaisesti. On olennaista tunnistaa keskeiset aiheen / teeman mukaiset toimijat. Aiheen / teeman mukaiset järjestäjät etsitään ja houkutellessaan mukaan joka kierrokselle erikseen.

Aiheen / teeman mukaisia järjestäjiä tuetaan keskustelun järjestämisessä ja niille suunnataan koulutusta keskustelun järjestämiseen vastaavalla tavalla kuin Poikkeusajan dialogeissa. Aiheen / teeman mukaiset järjestäjät ovat potentiaalisia vakijärjestäjiä.

## **6.5 Muut / kaikille avoin –järjestäjät**

Kuka tai mikä tahansa organisaatio voi osallistua ja järjestää keskustelukierroksella keskustelun/keskusteluja. Keskustelun järjestäjiä tuetaan keskustelun järjestämisessä ja niille suunnataan koulutusta keskustelun järjestämiseen vastaavalla tavalla kuin Poikkeusajan dialogeissa.

Kansallisen viestinnän toteutuminen on erityisesti tämän joukon aktivoimisen kohdalla tärkeää. On helpompaa lähteä järjestämään keskustelua, jos Kansallisten dialogien

teema sekä mahdollisuus keskustelun järjestämiseen on näkynyt valtakunnan mediassa tai sosiaalisessa mediassa.

## 6.6 Motivaatiotekijät

Toimijoiden arvostama kotipesä houkuttelee keskustelunjärjestäjiä järjestämään keskusteluja ja käyttämään siihen omia resurssejaan. Kotipesän, jolta pyyntö ja kannustus keskustelun järjestämiseen tulee, on oltava riittävän tunnettu ja arvostettu taho (esim. Sitra, VM, VNK). Aiheen/teeman mukaisiin keskusteluihin on tärkeää lähteä kutsu aiheeseen liittyvän tahon kanssa yhdessä (esim. Opetushallitus, THL, kunnat, Sitra, VNK, VM Avoin hallinto, kansalaisjärjestöjä).

Viestinnän avulla potentiaalisille järjestäjille on luotava ymmärrys siitä, että Kansallisista dialogeista on myös omalle organisaatiolle hyötyä. Järjestäjille merkittävää voi olla kokemus siitä, että kuuluu ja saa olla mukana jossain laajassa, yhteisessä kokonaisuudessa. Järjestäjille merkittävää voi olla se, että yhteenvedot toimitetaan valtion ja kuntien hallintoon. Toisia järjestäjiä houkuttelee mahdollisuus olla mukana koko keskustelusarjassa, toisia yhden keskustelun järjestäminen.

On huomioitava, että eri sektoreilla (järjestöt, kunnat / hyvinvointialueet, yritykset) on erilainen toimintalogiikka ja taloudelliset resurssit. Tämä saattaa vaikuttaa mahdollisuuteen osallistua dialogien järjestämiseen sekä sitoutumisen asteeseen.

Kunnissa osallisuuden vahvistaminen sekä Kansallisten dialogien kytkeminen osallisuustoimintaan voi olla keskeinen motivaatiotekijä lähteä mukaan. Pitkän tähtäimen tavoitteena voi pitää sitä, että kunnat kirjaavat Kansalliset dialogit osallisuussuunnitelmiinsa / -ohjelmiinsa.

Keskustelunjärjestäjiä rekrytoitaessa henkilökohtainen kontaktointi on tärkeää (soittaminen keskeistä). Rekrytointi tarvitsee tuekseen kansallista viestintää ja näkyvyyttä.

### 6.6.1 Kansallisten dialogien järjestäjäverkoston luominen

Kansallisten dialogien järjestäjäverkoston luominen käynnistyy, kun operatiivinen ydinryhmä aloittaa toimintansa. Järjestäjäverkoston rakentamisessa pohjana toimii Poikkeusajan dialogien järjestäjäverkosto.

## 6.6.2 Dialogiosaamisen lisääminen

Kansallisten dialogien seurauksena yhteiskunnan dialogiosaaminen kasvaa. Kansallisiin dialogeihin tehdyt materiaalit sekä keskustelun ohjaajille ja kirjureille annettava perehdytys vaikuttavat suoraan erilaisten toimijoiden dialogiosaamisen lisääntymiseen. Erilaisten keskustelunjärjestäjien mukaan saaminen ja erilaisten aiheiden kirjo vaikuttaa myös ymmärrykseen siitä miten monenlaiset organisaatiot voivat dialogia käyttää.

Tavoitteena on myös kasvattaa laajempaa dialogikokonaisuuksien koordinointi- ja järjestämisaamasta. Operatiiviseen ydinryhmään suunnitellaan troikkamallia niin että 2-3 vuoden välein vastuuvetäjät ryhmässä vaihtuvat ja vaihto tehdään saattaen niin että kertynyt osaaminen siirtyy myös uusille tekijöille. Käytännössä tämä troikkamalli tarkoittaa, että uudet vastuuvetäjät voivat tulla toimintaan mukaan jo hiukan ennen kautensa alkua ja väistyvät vetäjät ovat mukana vielä esim muutaman kuukauden sen jälkeen, kun heidän vastuuvetäjäroolinsa on päättynyt.

Operatiivinen ydinryhmä tekee näkyväksi ja suosittelee keskustelunjärjestäjille erilaisia dialogikoulutuksia. Käynnistysvaiheessa Operatiivinen ydinryhmä voi myös järjestää tarvittaessa koulutusta eri osa-alueista, esimerkiksi dialogin ohjaamisesta, järjestämisestä, kirjaamisesta tai kirjausten analysoimisesta ja yhteenvedon tekemisestä.

## 6.7 Keskustelijat

### Keskustelijat

- Osallistuvat eri keskustelunjärjestäjien keskusteluihin tuoden keskusteluihin mukaan omat kokemuksensa aiheesta
- Pääsevät käsittelemään omia kokemuksiaan rakentavasti dialogissa

## 6.8 Yhteenvedon hyödyntäjät

### Yhteenvedon hyödyntäjät

- Hallinto hyödyntää syntynyttä ymmärrystä päätöksenteon ja politiikkatoimien valmistelussa, tulevaisuus- ja ennakointityössä sekä hallinnon ja kansalaisjärjestöjen vuoropuhelun ja yhteistyön vahvistamisessa
- Keskustelun järjestäjät, keskustelijat ja muut tahot hyödyntävät yhteenvedon omien tarpeidensa mukaan.

# 7 Miten? – kansallisten dialogien resurssit, rahoitus ja viestintä

## 7.1 Kansallisten dialogien resurssit ja rahoitus

Kansallisten dialogien järjestämisessä resursseja tarvitaan seuraaviin kokonaisuuksiin

1. suunnittelu ja aiheenvalinnan prosessi
2. keskustelujen järjestäjien kontaktointi
3. keskustelujen järjestäjien perehdytys
4. keskustelujen materiaalin valmistelu
5. keskustelujen koosteiden kerääminen
6. keskustelujen yhteisen yhteenvedon laatiminen
7. yhteenvedon levitys
8. vakikeskustelujärjestäjien tapaamiset ja verkosto
9. viestintä prosessin kaikissa vaiheissa ja materiaalien ja yhteenvedon kääntäminen
10. nettisivujen luominen ja ylläpito
11. vaikuttavuuden arviointi ja kehittäminen

Tavoitteena on, että resurssit näihin tulevat pitkälti valtion määrärahoista. Kantava periaate on, että kansalliset dialogit on aidosti suomalaisen yhteiskunnan yhteinen väline ja kansallisesti merkittävä kokonaisuus/toimintatapa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että dialogeja ei voida pyörittää vain valtionhallinnon voimin. Dialogien toteuttamiseen tarvitaan kansalaisyhteiskunnan osaamista ja omistajuutta. Tämä osuus edellyttää valtiosta riippumatonta rahoitusta, jolla voidaan tukea kansalaisyhteiskunnan osallisuutta kansallisten dialogien keskeisenä toimijana.

On tärkeää, että muun muassa suunnittelussa, keskustelujen järjestäjien kontaktoinnissa ja yhteenvedojen laadinnassa on kansalaisyhteiskunnan ja muiden toimijoiden osaamista, verkostoja ja kontakteja. Tämä on tärkeää, jotta aidosti tavoitetaan yhteiskunnan niitä yhteisöjä, joiden kautta keskustelijoiksi on mahdollista saada ihmisiä, joiden ääni yhteiskunnassa jää usein kuulematta. Toiseksi on kriittistä, että keskustelujen koosteiden yhteenvedo on kaikkien toimijoiden ja keskustelijoiden silmissä legitiimi. Tätä ei välttämättä saavuteta, jos yhteenvedon laatijat ovat pelkästään virkamiehiä, jolloin voi tulla tunne, että yhteenvedo painottuu liaksi hallinnon näkökulmiin.

## 7.2 Resurssien ja rahoituksen jakautuma

Resurssien tarve ja jakauma

	Valtion resursseista	Kansalaisyhteiskuntarahoitus	Huomioita
Suunnittelun ja aiheenvalinnan organisointi ja prosessi / <b>4htp</b>	50%	50%	
Keskustelujen järjestäjien kontaktointi ja kutsumateriaali / <b>12 htp</b>	50%	50%	
Keskustelujen järjestäjien perehdytys ja sparraus / <b>6 htp</b>	50%	50%	
Keskustelujen taustamateriaalin valmisteluun / <b>6 htp</b>	50%	50%	Teemaan linkittyvät tahot mahdolliset myös tukevat taustamateriaalin valmistusta



Keskustelun järjestäjien ilmoittautuminen ja keskustelujen koosteiden keräämiseen /6 htp	Voidaan hoitaa valtionhallinnon toimesta		Tekninen keruu
Keskustelujen yhteisen yhteenvedon laatimiseen /12 htp	50%	50%	Mukana on oltava tutkijatoimijoista osallistujia
Yhteenvedon levitys /2 htp	Voidaan hoitaa valtionhallinnon toimesta		Kaikki toimijat myös jakavat osaltaan
Vakikeskustelujärjestäjien tapaamiset ja verkosto /4 htp	Voidaan hoitaa valtionhallinnon toimesta		
Viestintään prosessin kaikissa vaiheissa ja materiaalien ja yhteenvedon kääntämiseen /126 htp	Voidaan hoitaa valtionhallinnon toimesta		Kaikki toimijat viestivät, mutta viestinnän koordinaatio valtion rahoituksella. Mediaviestintää ei tehdä ministeriön toimesta.
Nettisivujen luominen ja ylläpito	Voidaan hoitaa valtionhallinnon toimesta		Varmistetaan visuaalisella ilmeellä yms, että uskottavasti yhteinen, vaikka resurssit vain hallinnosta.
Vaikuttavuuden arviointi (tämä myöhemmin erikseen) kehittäminen /2 htp			Vaikuttavuuden arviointi katso alempana

## 7.3 Valtionhallinnon ulkopuolisen rahoituksen organisointi / Rahoituksen kohde

Valtionhallinnon ulkopuolista rahoitusta kansalaisyhteiskunnan toimijoille tavoitellaan saatavaksi säätiöiltä tai vastaavilta toimijoilta 2-3 vuodeksi kerrallaan.

Tarvittavan valtionhallinnon ulkopuolisen rahoituksen arvioidaan olevan noin 20-25 hpt yhdeltä dialogikeskustelupäivältä. Jos keskustelupäiviä on keskustelukierroksella kolme, niin tarve on noin 60 htp. Osassa toimenpiteitä tarve on korkeampi ensimmäisen keskustelupäivän osalta ja vähenee hiukan seuraavina keskustelupäivinä. Jos vuodessa on kaksi teemaa, joissa kummassakin on kolme keskustelupäivää, on tarve noin 120 htp.

Käytännössä rahoitus tulisi operatiivisen ydinryhmän niille toimijoille, jotka kansalaisyhteiskunnan puolelta ovat tekemässä aiemmin mainittuja osioita kuten esimerkiksi keskustelujärjestäjien kutsumista ja yhteenvedoja.

Operatiivisessa ydinryhmässä toteutetaan rotaatiomallia, jossa aluksi Erätauko-säätiö ja Aretai/Dialogiakatemia ovat ensimmäiset kaksi vuotta (2023-2024) rahoitettavat toimijat. Rotaatiomalliin kuuluu, että seuraavat kaksi vuoden 2025 alusta tilalle tulevaa toimijaa tulevat mukaan jo 2024 loppupuolella. Tavoitteena rotaatiomallilla on kehittää uusi vahvoja dialogitoimijoita mukaan toimintaan. Näin vaihdos toteutuu ilman katoa ja kansallisiin dialogeihin liittyvä dialogiosaaminen vahvistuu Suomessa.

## 7.4 Välikauden rahoitus

Rahoitusta kansalaisyhteiskuntapuolen tarvittaviin resursseihin tavoitellaan siis saata- vaksi vuoden 2023 alusta. Vuonna 2022 syyskaudella alkaa jo valmistelu kansallisten dialogien käymiseen vuoden 2023 alussa. Tähän käynnistyksen valmisteluun on mahdollista hakea rahoitusta Sitralta, jotta liikkeelle valmistelussa päästään jo 2022. Lisäksi vuonna 2022 toteutetaan mahdollisesti sisäministeriön pilotti kansallisista dialogeista, joka jo suurimmaksi osaksi noudattaa kansallisten dialogien periaatteita.

## 7.5 Ulkopuolisen arvioinnin kustannus

Kansallisten dialogien arviointi 2-3 vuoden välein on tärkeää, jotta varmistetaan niin toimivuus, vaikuttavuus ja voidaan tunnistaa jatkokehittämistarpeet. Tässä raportissa ei ole vielä ehdotusta arviointien rahoitukseksi. Arviointien rahoitusmahdollisuutta selvitetään erikseen osana kansallisten dialogien työtä.

## 7.6 Viestintä

Viestintä on avainasemassa Kansallisten dialogien suunnittelussa, toteutuksessa ja toiminnan tunnetuksi tekemisessä.

Kansallisten dialogien ja Kansallisista dialogeista tehtävä viestintä tulee olla:

- selkeää ja yksinkertaista
- oikea-aikaista
- osallistavaa
- saavutettavaa
- yhdenvertaista ja monimuotoista
- avointa ja luottamusta rakentavaa

Viestinnän perustuu avoimuuteen, jotta kaikilla on mahdollisuus päästä toimintaan mukaan. Viestintä kannustaa osallistumiseen ja eri ryhmiin pääsy on avointa ja päätöksenteon läpinäkyvää. Myös visuaalinen viestintä, kuvakieli ja tyyli edustavat yllä mainittuja asioita. Nämä elementit yhdistyvät Kansallisten dialogien verkkosivuilla sekä muissa viestintämateriaaleissa.

Jotta Kansallisista dialogeista muodostuu koko Suomea ja ulkomailla asuvia suomalaisia yhdistävä toimintamalli, on tunnettuuden rakentaminen tärkeää. Näkyvyyttä täytyy saada mahdollisimman laajasti eri kohderyhmissä mediaviestinnän (suhteiden) kautta, mutta myös some- ja verkkoviestinnän avulla. Järjestettävät dialogit toimivat itsessään yhtenä viestintäkanavana ja tunnettuuden lisäämisen työkaluna.

Myös ydinryhmän jäsenten ja vakiojärjestäjien esiintymiset tukevat tätä. Laajan tunnettuuden saavuttaminen vaatii pitkäjänteistä työtä ja luotettavuuden ja hyvän maineen ylläpitäminen on kaikkien toimijoiden vastuulla.

Viestinnän koordinointi on yhdessä organisaatiossa, mutta viestintävastuu on kaikilla, erityisesti ydinryhmällä ja dialogien vakiojärjestäjillä. Keskustelun järjestäjiä kannustetaan myös viestimään ja sitä tuetaan ydinryhmästä sisällöllisesti sekä materiaalein. Näin tieto toiminnasta saavuttaa myös muutoin vaikeasta tavoitettavia kohderyhmiä.

## 8 Mallin muu hyödyntäminen ja skaalaus

Suomen ensimmäinen kansallisten dialogien esimerkki, eli Poikkeusajan dialogit, toteutui valtakunnallisena, koko maan kattavana keskusteluserjana. Tavoitteena on, että Kansallisen mittakaavan lisäksi mallia on mahdollista skaalata molempiin suuntiin: kohdentaa paikallisesti tai esimerkiksi tietyn sektorin tai toimialan puitteissa, tai laajentaa kansainväliseksi keskusteluserjaksi.

Kansallisten dialogien eri muodot voidaan jakaa perusmalliin, kriisimalliin ja yksittäisen tai useamman toimijan itsenäisesti toteuttamaan valtakunnalliseen tai suppeampaan malliin. Perus- ja kriisimallissa toiminnan käynnistää ja koordinoi operatiivinen ydinryhmä ja näitä kutsutaan Kansallisiksi dialogeiksi.

Erilaiset toimijat voivat vapaasti hyödyntää ja soveltaa Kansallisten dialogien mallia. Mallia itsenäisesti hyödynnettäessä on käytettävä määrittelyä ”Kansallisen dialogin sovellus”. Tällaisina Kansallisen dialogin sovelluksina voidaan pitää esimerkiksi Suurta luontodialogi-päivää sekä Demokratian puolustusdialogeja.

## 9 Käynnistys

Kansallisten dialogien käynnistämiseen suositellaan mallia luomassa olleen Operatiivisen ydinryhmän järjestäytymistä ensimmäiseksi Operatiiviseksi ydinryhmäksi ja toiminnan käynnistämistä elokuussa 2022. Syyskaudella on tarkoitus viimeistellä kokonaisuus, koota Vakiojärjestäjien ryhmä sekä valmistella ja käynnistää kevätkaudelle 2023 ensimmäinen varsinainen Kansallinen dialogi.

Syyskaudella 2022 Kansallisen dialogin mallia pilotoidaan Sisäministeriön Maahanmuuttodialogeilla.

## 10 Kansainvälinen näkökulma

Kansallisten dialogien eri keskusteluihin on mahdollista aiheesta riippuen kutsua ja osallistua myös kansainvälisiä keskustelunjärjestäjiä ja keskusteluun osallistujia. Näin on ollut myös Poikkeusajan dialogeissa ja Demokratian puolustusdialogeissa. Kunkin keskustelunaiheen valinnan ja valmistautumisen yhteydessä punnitaan, onko aihe sellainen, että siihen pyritään aktiivisesti saamaan mukaan myös kansainvälistä keskustelua. Ulkomaalaisten osallistuminen ulkomailta on mahdollista muun muassa avoimiin etäyhteyksillä järjestettäviin dialogeihin osallistumalla. Tavoitteena on, että viestintä dialogikierroksista tavoittaa mahdollisimman hyvin myös heitä.

Kansainvälisen näkökulman toinen puoli on, että Kansallisten dialogien malli on myös vapaasti muiden maiden hyödynnettävissä. Mallin kuvaus käännetään englanniksi ja siitä viestitään aktiivisesti myös muiden maiden kansalaisyhteiskunnan ja hallinnon toimijoille. Mallia on jo esitelty muun muassa OECD:n avoimen hallinnon työryhmälle.

# 11 Mallin jatkokehitys/evoluutio

Operatiivinen ydinryhmä vastaa mallin jatkokehittämisestä. Kehittäminen pohjautuu dialogikierroksista kerättävään palautteeseen. Kehittämisen suuntaviivoina toimivat Kansallisten dialogien tavoitteet ja periaatteet. Säännöllinen arviointi ja palautteen kerääminen ovat osa Kansallisten dialogien toimintamallia. Tavoitteena on arvioida kokonaisuutta 2–3 vuoden välein myös ulkopuolisen vaikuttavuuden arvioinnin avulla.

Kansallisten dialogien jatkokehittämistä tehdään ensisijaisesti Operatiivisen ydinryhmän, Vakiojärjestäjien ja toissijaisesti muiden aiheeseen liittyvien toimijoiden kanssa.

Erilaiset ”Kansallisten dialogien sovellutukset” luovat mallille luontaista evoluutiota ja sovellutuksien tulosten ja oppien jakamiseen kannustetaan, niin että kaikki voivat niitä halutessaan hyödyntää. Näitä esimerkkejä pyritään myös linkittämään Kansallisten dialogien sivuille.



## 12 Lähteet

- Poikkeusajan dialogien loppuraportti, Sitra 2022
- Drivers of Trust in Public Institutions in Finland, OECD 2021
- Civic Space Scan Finland, OECD 2021
- Demokratian puolustuksen dialogit, Sitra 2022
- Suuri luontodialogi, Sitra 2022

# 13 Sanasto

aiheen mukainen järjestäjä = Kansalliseen dialogiin mukaan kutsuttava keskustelunjärjestäjä, jolla on keskusteluserjan aiheeseen liittyvä tärkeä rooli

dialogi = keskustelu, joka tähtää parempaan ymmärrykseen käsiteltävästä asiasta, toisista ja itsestä

dialogitoimija = yhteisö tai organisaatio, jolla on osaamista dialogisten keskustelujen järjestämisestä

fasilitaattori / ohjaaja = henkilö, joka ohjaa dialogista keskustelua

Kansallinen dialogi = tietyistä yhteiskunnallisesti merkittävästä aiheesta järjestettävien dialogisten keskustelujen ja niistä tehtävien yhteenvedojen kokonaisuus

Kansallisen dialogin päivä = sovittuna päivänä toteutettava keskusteluserja jostain yhteiskunnallisesti merkittävästä aiheesta

Kansallisen dialogin sovellus = Kansallisen dialogin mallia hyödyntävä sektorikohtainen, alueellinen tai kansainvälinen keskusteluserja

keskustelukierros = yhden Kansallisen dialogin toteutus alkaen aiheenvalinnasta ja päättyen toteutuksen arviointiin

keskustelunjärjestäjä = organisaatio, yhteisö tai yksittäinen henkilö, joka vastaa oman keskustelunsa toteuttamisesta osana Kansallisten dialogien kokonaisuutta

kirjaukset = dialogista tehtävät muistiinpanot, jotka keskustelunjärjestäjä toimittaa operatiiviselle ydinryhmälle

kirjuri = henkilö, joka tekee muistiinpanot dialogista

koostajatiimi = operatiivisen ydinryhmän yhteydessä toimiva tiimi, joka analysoi kirjaukset ja kirjoittaa niistä kunkin Kansallisen dialogin julkisen yhteenvedon

kotipesä = organisaatio, joka ylläpitää Kansallisten dialogien nettisivuja ja tapahtumasivuja sekä toimii pääasiallisen kutsujana Kansalliseen dialogiin

operatiivinen ydinryhmä = valtionhallinnon ja muiden yhteiskunnan toimijoiden muodosta työryhmä, joka vastaa Kansallisten dialogin toteuttamisen organisoimisesta

Poikkeusajan dialogit = vuosina 2020–2021 toteutettu dialogien sarja, joka on toiminut Kansallisen dialogin mallin esikuvana

tapahtumasivu = nettisivu, joka sisältää kunkin Kansallisen dialogin olennaisen sisällön ja materiaalit

vakiojärjestäjä = organisaatio tai yhteisö, joka sitoutuu järjestämään sovittun määrän keskusteluja osana Kansallisia dialogeja

yhteenveto = Kansallisen dialogin puitteissa järjestettyjen keskustelujen kirjausten pohjalta tehty julkinen yhteenveto dialogien olennaisista sisällöistä